

סוגיית מקום ד' על ד'

יהושע אנסבכר

מבוא

המשנה הראשונה במסכת שבת עוסקת במלאכת הוצאה. כדי להתחייב במלאכת הוצאה נדרשים שלושה שלבים: עקירה, העברה והנחה. המשנה¹ מביאה שני מקרים (שהם ארבעה) בהם יש חיוב על מלאכת הוצאה:

מקרה ראשון – העני עומד ברשות הרבים, מכניס את החפץ לרשות היחיד ומניח בידי בעל הבית, וכן כשהעני לוקח מידי בעל הבית ומוציא את החפץ החוצה.
מקרה שני – בעל הבית עומד ברשות היחיד, מוציא את החפץ לרשות הרבים ומניח בידי העני, וכן כשבעל הבית לוקח את החפץ מיד העני ומכניס את החפץ לרשות היחיד.
במקרים אלה ישנה הנחה בידו של העני, הנחה בידו של בעל הבית, עקירה מיד העני ועקירה מיד בעל הבית.

סתירת הגמרא

הגמרא בדף ד'. עוסקת בסוגיה זו, ושואלת על משנתנו: הרי ידוע שכדי שתהיינה עקירה או הנחה המחייבות עליהן להיעשות ממקום [או במקום] שגודלו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, וכאן בכל אחד מן המקרים ישנה עקירה מידו של העני או מידו של בעל הבית, וכן הנחה בידו של העני או בידו של בעל הבית, וכיון שיד אדם אינה בגודל של ד' על ד' טפחים – ממילא אין העקירה ממנה או ההנחה עליה מחייבות, ואם כן מדוע פסקה המשנה שחייב?

מפורש בגמרא זו, שבכדי להתחייב במלאכת הוצאה צריך עקירה ממקום ד' על ד' והנחה על גבי מקום ד' על ד'. אפשר היה להבין בסברת הגמרא המצריכה מקום ד' על ד' שרק במצב זה החפץ מונח, כלומר – מציאותית אין החפץ מונח כל עוד לא נח על גבי מקום ד' על ד'. אך כפי שנראה מדברי תוס'², הסיבה היא שצריך מקום חשוב, ורק מקום ד' על ד' הוא מקום חשוב. הגדרה זו חשובה להמשך הדברים, וכן היא מכוונת אותנו לכך שגדרי מלאכת הוצאה הינם גדרים יותר הלכתיים מאשר גדרים מציאותיים.

בדף ז': מביאה הגמרא בשם רב חסדא מקרה, שבו אדם נעץ קנה ברשות היחיד וזרק חפץ מרשות הרבים והחפץ עבר לרשות היחיד ונח על גבי הקנה הנעוץ. אותו אדם מתחייב במקרה זה משום מלאכת הוצאה [הגמרא אומרת שם שחייב אף אם היה אותו קנה גבוה מאה אמה]. ממשיכה הגמרא ואומרת, שאולי דברי רב חסדא הם רק כשיטת רבי בברייתא, שאפילו היתה ההנחה על גבי זיז כל שהוא הרי זו הנחה טובה כדי להתחייב, אבל חכמים – החולקים על רבי בברייתא – לא יסכימו לדברי רב חסדא. אומר אביי, שבאמת גם חכמים מודים לדברי רב חסדא, וברשות היחיד אין הם חולקים על רבי אלא מסכימים שהנחה על גבי זיז כל שהוא היא הנחה טובה כדי להתחייב, וכל מחלוקת רבי וחכמים היא בכלל בנושא אחר.

¹ דף ב'.

² דף ד'. ד"ה "והא בעינן".

לפי דברי אביי בגמרא זו, לכל הדעות ברשות היחיד הנחה על גבי קנה נעוץ – אף שאיננה על גבי מקום ד' על ד' – הנחה טובה היא כדי להתחייב [ולדעת רבי אולי אפילו ברשות הרבים הנחה על גבי זיז כל שהוא היא הנחה טובה].

משתי גמרות אלו שהובאו לעיל עולה סתירה: בדף ד'. אמרה הגמרא בפשטות שעקירה והנחה שמחייבות צריכות להיות מעל גבי מקום ד' על ד', וכללה בדבריה גם מקרים בהם נעשית עקירה מידו של בעל הבית, כלומר עקירה ברשות היחיד, וגם הנחה בידו של בעל הבית, כלומר הנחה ברשות היחיד; משמע שגם ברשות היחיד יש צורך במקום ד' על ד'. לעומת זאת, הגמרא בדף ז': הביאה את הסוגיה העוסקת בהנחה על קנה נעוץ ברשות היחיד, שם משמע שמתחייב למרות שאין זה מקום ד' על ד'! מספר תירוצים נאמרו בעניין.

שיטת התוספות

התוס' אומרים כך: "דברה"י נמי סברא שמעתין דבעינן מקום ד' על ד'... דברה"ר מודה רב חסדא דבעינן מקום ד', דברה"י דווקא קאמר רב חסדא כדמשמע לקמן דקאמר ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי כדרב חסדא", ומשמעות דבריו היא שיש מחלוקת סוגיות. הסוגיה בדף ד' סוברת שבכדי להתחייב צריך עקירה והנחה על גבי מקום ד' על ד' גם ברשות היחיד וגם ברשות הרבים, ואילו הסוגיה בדף ז' סוברת שרק ברשות הרבים צריך מקום ד' על ד', וברשות היחיד אין צריך עקירה והנחה על גבי מקום ד' על ד'.

לפי הסבר תוס' – הסוגיה בדף ז' חילקה בין רשות הרבים, שבה צריך מקום ד' על ד', לבין רשות היחיד, שבה אין צריך. ניתן להסביר חילוק זה בין הרשויות על פי הגמרא במקום אחר³. הגמרא שם מביאה מקרה שבו חפץ נע בתוך רשות היחיד מקורה, ואומרת שכיון שאותה רשות היחיד היא מקורה – נחשב הבית "כמאן דמליא", כאילו אין בו אויר אלא כולו מלא, וממילא החפץ נחשב כנח; הוא כל הזמן נח ונע, נח ונע וכן הלאה. לכן, למרות שהוא בתנועה אנו רואים אותו כמנוח.

על פי אותו עיקרון אפשר להסביר גם את דברי התוס': רשות היחיד יש לה דין מיוחד, המעניק לה "אופיי" מיוחד – כמעט תמיד בכדי שהמקום ייקרא 'רשות היחיד' עליו להיות מוקף מחיצות. מחיצות אלו עושות את רשות היחיד "כמאן דמליא דמיא"⁴, וממילא כשהחפץ נח בה – גם אם הוא נח על גבי קנה – אנו רואים אותו כמנוח על גבי מקום ד' על ד', כי אנחנו רואים את רשות היחיד כאילו היא מלאה ובלא אויר. רשות היחיד היא רשות מסוימת המוגדרת בתוך כל החלל, היא מקום שבעצמו הוא מובדל משאר המציאות שחוצה לו, ולכן עצם הימצאות החפץ ברשות היחיד משייכת אותו אליה; הוא "מצא את מקומו". לעומת זאת, ברשות הרבים – שהיא רשות הרבה פחות ברורה ומסוימת – החפץ כל הזמן "מחפש את עצמו" כל עוד לא נח על גבי מקום ד' על ד'; רק כאשר הוא נח על גבי מקום ד' על ד' הוא משתייך למקום בו הוא נמצא ו"מתקבע" בו. לכן ישנו חילוק בין רשות היחיד, שבה לא צריך מקום ד' על ד' בפועל, לבין רשות הרבים, שבה רק אם ישנו מקום ד' על ד' ממש יוכלו העקירה וההנחה לחייב⁵.

³ בדף ד': בד"ה "באילן העומד ברה"י".

⁴ דף ה'.

⁵ ובאמת כך אומרים התוס' בדף ח'. בסוף ד"ה "אמר אביי".

שיטת הרשב"א בתוספות

התוס' על הסוגיה בדף ד' מביאים את דברי הרשב"א⁶, שחולק על דברי התוס' עצמם. אומר הרשב"א, שבסוגיה בדף ז' אין חילוק בין רשות היחיד לרשות הרבים, וכמו שברשות היחיד אין צריך מקום ד' על ד' – כך גם ברשות הרבים לא צריך. לפי זה הוא מסביר, שכל מה שדובר בסוגיה בדף ז' דווקא ברשות היחיד הוא מצד הדין האומר כי רשות היחיד "עולה עד לרקיע"⁸, אבל בעניין אי הצורך במקום ד' על ד' – אין הבדל בין רשות היחיד לרשות הרבים. עולה מדבריו שישנה מחלוקת סוגיות קוטבית: בדף ד' הגמרא מצריכה מקום ד' על ד' בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים כדי להתחייב, ואילו בדף ז' הגמרא לא מצריכה מקום ד' על ד' לא ברשות היחיד ולא ברשות הרבים.

שיטת הרשב"א בחידושים

הרשב"א⁹ בחידושו על המסכת מביא שני תירוצים:

תירוצ ראשון: באמת אין מחלוקת בין שתי הסוגיות, ושתיהן סוברות שברשות הרבים צריך עקירה והנחה על גבי מקום ד' על ד' וברשות היחיד לא צריך [וסברתו כמבואר בתירוצ המובא על פי תוס']. לפי זה, שאלת הגמרא בדף ד' "אמאי חייב והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' וליכא" היא רק לגבי רשות הרבים, כלומר – רק לגבי המקרים במשנה שבעל הבית מניח בידו של העני (=הנחה ברשות הרבים) ושבעל הבית עוקר מידו של העני (=עקירה מרשות הרבים); על מקרים אלו בלבד שואלת הגמרא את שאלתה¹⁰.

תירוצ שני: בסוף דבריו אומר הרשב"א תירוצ נוסף. בתירוצ זה הוא מחלק בין עקירה להנחה: הסוגיה בדף ז' דיברה על הנחה, ושם אין צורך במקום ד' על ד', ואילו בעקירה – כן צריך מקום ד' על ד'. בפשטות, תירוצ זה אמור על גבי התירוצ הקודם, כלומר – כל החילוק בין עקירה להנחה הוא רק ברשות היחיד, אבל ברשות הרבים – כמו שמשמע משאלת הגמרא בדף ד' – בין בעקירה ובין בהנחה נצרך מקום ד' על ד'.

את החילוק בין עקירה להנחה נוכל לבאר בשני אופנים:

א. אפשר להסביר את החילוק בין עקירה להנחה על פי דברי תוס' ישנים בסוגיית "עקירת גופו"¹¹. התוס' ישנים הסבירו שיש הבדל בין עקירה להנחה; עקירה זו פעולה הרבה יותר משמעותית, כיון שהיא מכניסה דבר חדש בחפץ – תנועה, ואילו הנחה אינה הכנסת דבר חדש בחפץ אלא רק הפסקת המצב הקודם – הפסקת התנועה. העקירה, אם כן, צריכה להיות יותר משמעותית, ולכן כל זמן שהחפץ אינו מונח לפני העקירה על גבי מקום ד' על ד' וממילא אינו מספיק מקובע – יש חיסרון בהכנסת התנועה בו. רק כאשר החפץ מונח על גבי מקום ד' על ד' הוא נחשב מקובע, ורק אז עקירתו ממקום הימצאו היא פעולה משמעותית, וזאת לעומת הנחה שהיא פעולה פחות "חזקה", כי עניינה הוא רק הפסקת תנועה, ולכן עצם מנוחת החפץ והפסקת תנועתו – למרות שאינו נח על גבי מקום ד' על ד' – מספיק טוב על מנת שההנחה תוכל לחייב.

⁶ דף ד': ד"ה "באילן העומד ברה"י" (מהמילים "ולרשב"א נראה").

⁷ הרשב"א המוזכר כאן הוא רבי שמשון בן אברהם.

⁸ דף ז'.

⁹ הרשב"א המוזכר כאן הוא רבי שלמה בן אדרת.

¹⁰ את כל הקושיות מהמשך הסוגיה בדף ד' מתיר הרשב"א בתירוצים שונים, ואכ"מ.

¹¹ דף ג'. אות ב' (ד"ה "ורשבא פי' דהנחה").

ב. עוד ניתן להסביר את החילוק בין עקירה להנחה מצד מחשבת האדם. כל הצריכותא של מקום ד' על ד' היא מצד הצורך במקום חשוב: צריך עקירה ממקום חשוב והנחה על גבי מקום חשוב. בפעולת העקירה האדם לוקח את החפץ ממקום שעליו היה מונח; מקום הימצאות החפץ לפני העקירה לא קשור ולא יזום במחשבתו של האדם במעשה ההוצאה, אלא החפץ היה מונח שם מכח מחשבה אחרת שאינה קשורה לפעולת ההוצאה העכשווית. לכן, כדי שאותו מקום יהיה חשוב צריך מקום של ד' על ד'. לעומת זאת, בפעולת ההנחה – האדם העושה את מעשה ההוצאה הוא המחליט מהי הנקודה המסוימת בה יניח את החפץ בסיום מעשהו, וממילא החלטתו ומחשבתו הן העושות את מקום ההנחה למקום חשוב (מעין המושג שמצינו בגמרא¹² "ידו של אדם חשובה לו"). משום כך בעקירה צריך מקום ד' על ד' ואילו בהנחה לא [נפק"מ לחילוק זה – במקרה שאדם זרק חפץ ולא אכפת לו היכן ינוח לבסוף].

לפי שני הסברים אלה לחילוק בין עקירה להנחה, לכאורה לא יהיה הבדל בין רשות היחיד לרשות הרבים, וגם ברשות הרבים תצטרך עקירה להיות מעל גבי מקום ד' על ד' והנחה לא. לכן אולי אפשר לומר שבתירוץ השני הרשב"א אומר רעיון חדש, שלא מתבסס על התירוץ הראשון, כלומר – התירוץ הראשון מחלק בין רשות היחיד לרשות הרבים, והתירוץ השני מחלק רק בין עקירה להנחה, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד. בשני התירוצים "מרוויח" הרשב"א שאין מחלוקת בין הסוגיות, לעומת התוס' והרשב"א המובא בתוס' שלשיטותיהם נשארות הסוגיות חלוקות.

שיטת הר"ן

הר"ן על הרי"ף¹² אומר שיש לחלק בין הסוגיה בדף ד' לבין הסוגיה בדף ז'. הסוגיה בדף ד' מדברת על אדם, בעוד שהסוגיה בדף ז' מדברת על קנה נעוץ, וישנו הבדל בין קנה נעוץ לבין אדם. אפשר להבין את דבריו בשתי דרכים:

א. יתכן שהר"ן שם את הדגש על האדם. באדם יש תכונה מיוחדת – שהוא נייד מכח עצמו¹³. בשל ניידות זו (ואולי גם בגלל חשיבותו) האדם אינו בטל לרשות היחיד, לעומת חפצים המונחים ברשות היחיד שכן בטלים אליה. לרשות היחיד יש כח לבטל דברים שנמצאים בתוכה (כמו שהתבאר לעיל בשיטת תוס' – שיש לרשות היחיד "אופי" מיוחד), וממילא כאשר חפץ נח על קנה הנעוץ ברשות היחיד הוא נחשב כמונח בה, כיון שבטל אליה. לעומת זאת, חפץ שמונח על אדם, אף שהוא נמצא בחלל הרשות, הוא נחשב כנמצא אצל האדם, כיון שהאדם "מפריע" לרשות היחיד לבטל את החפצים אליה. על כן, דווקא כשמדובר על אדם – צריך מקום ד' על ד' בכדי לומר שהחפץ "מקובע" מספיק וממילא משויך לרשות היחיד, ומובנת הגמרא בדף ד' שמצריכה מקום ד' על ד'; וכשמדובר בחפצים, שבטלים לרשות היחיד ושייכים אליה גם ללא מקום ד' על ד' – הגמרא בדף ז' איננה מצריכה מקום כזה.

ב. אפשרות שניה היא שהר"ן נותן דגש לקנה. דווקא בקנה נעוץ – שהוא מחובר לקרקע בחוזקה – כשחפץ מונח עליו נחשב הוא כמונח על מקום ד' על ד'. כפי שבמקרה של כלי בעל בסיס, שמן הבסיס יוצא קנה וחפץ מונח על הקנה, בודאי נאמר שהחפץ מונח על מקום ד' על ד' כי בפשטות באופן זה החפץ מונח על הכלי כולו – כך בקנה הנעוץ בקרקע ועליו חפץ ייחשב שהחפץ מונח על קרקע רשות היחיד. ובאמת, הנחה על כסא (שאינו בו ד' על ד') הנמצא ברשות היחיד אך לא נעוץ

¹² דף ב': מדפי הרי"ף ד"ה "אמר רב חסדא".

¹³ ואולי כך גם בבעלי חיים.

בה היא לא הנחה שמחייבת, וכן באדם, כיון שאינו נעוץ במקומו אין ההנחה עליו נחשבת כהנחה על מקום ד' על ד'; לכן אומרת הגמרא בדף ד' ש"בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' וליכא".

לפי דרך הבנה זו בדברי הר"ן יש להסביר מדוע הוא אומר כי דווקא בקנה הנעוץ ברשות היחיד שייכת הנחה על גבי מקום ד' על ד', והרי כך צריך להיות גם בקנה הנעוץ ברשות הרבים, שגם הוא ככלי בעל בסיס.

ניתן לומר, כי המקרה היחיד שיתכן בקנה נעוץ ברשות הרבים הוא בקנה גבוה בין תשעה לעשרה טפחים; מתחת לשלושה טפחים הוא כ"ארעא סמיכתא"¹⁴ ונחשב כחלק מן הקרקע, ומעל שלושה טפחים הוא לא רשות הרבים (אלא כרמלית או מקום פטור¹⁴), ורק בין תשעה לעשרה טפחים – כשרבים מכתפים עליו – הקנה נחשב כרשות הרבים. ממילא במקרה כזה, כיון שישנו הפסק (בין הטפח השלישי לטפח העשירי) שאינו נחשב רשות הרבים – אי אפשר לומר שיש כאן כלי בעל בסיס, שהרי קיים נתק באמצעו, ולכן רק ברשות היחיד שייכת הסברא לפיה קנה נעוץ ייחשב כמקום ד' על ד'.

בכל אופן, ההבדל בין שני ההסברים בדעת הר"ן הוא שלפי ההסבר הראשון לא צריך מקום ד' על ד' כי אופייה המיוחד של רשות היחיד (הנובע מהגדרתה) מבטל את הדברים שבה ומשייכם אליה, ואילו לפי ההסבר השני כל עוד החפץ לא הונח על גבי מקום ד' על ד' אין זו הנחה, אך קנה הנעוץ בקרקע נחשב כמקום ד' על ד' כיון שהוא כהמשך הקרקע.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם¹⁵ אומר בפשטות שגם הנחה וגם עקירה, בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, חייבות להיות על גבי מקום ד' על ד' כדי לחייב את המוציא או המכניס¹⁶.

אמנם, כאשר הרמב"ם¹⁷ מביא את המקרה של קנה נעוץ, הוא אומר שאם החפץ נח על גבי הקנה – חייב. משמע שברשות היחיד אין צורך במקום ד' על ד'. לכאורה, אם כן, ישנה סתירה בדבריו: במקום אחד אומר שגם ברשות היחיד צריכה ההנחה להיות על גבי מקום שהוא ד' על ד', ובמקום אחר משמע מדבריו שאין צריך מקום ד' על ד'.

המגיד משנה¹⁸ רוצה לתרץ כפי שהובא לעיל בשם הרשב"א (בחידושים), שהנחה ברשות היחיד לא צריכה להיות על גבי מקום ד' על ד', ובמקרה כזה דיבר הרמב"ם כשהביא את דין הנחה על גבי קנה הנעוץ ברשות היחיד. אמנם המ"מ עצמו תמה מעט על הרמב"ם, מדוע לא הזכיר זאת כשהביא את עיקר שיטתו¹⁵, שהיה עליו להוסיף שם שהנחה ברשות היחיד לא מצריכה מקום ד' על ד'.

אך עוד קשה יותר על תירוץ המ"מ מהלכה אחרת¹⁹. באותה הלכה הרמב"ם דן במקרה שאדם זרק חפץ מרשות הרבים לרשות הרבים ועבר החפץ דרך רשות היחיד. אומר הרמב"ם, שאם החפץ "נח

¹⁴ תוס' דף ד': ד"ה "באילן העומד ברה"י".

¹⁵ ה"ל שבת פרק י"ג הלכה א'.

¹⁶ כהבנת תוס' את הסוגיה בדף ד'.

¹⁷ שם פרק י"ד הלכה י"ז.

¹⁸ שם ד"ה "נעץ קנה".

¹⁹ פרק י"ג הלכה ט"ז.

על גבי משהו²⁰ שנמצא בתוך שלושה טפחים מן הארץ, ורק לאחר מכן המשיך לרשות הרבים – במקרה כזה חייב. אבל אם אותו "משהו" נמצא למעלה משלושה טפחים, גם אם נח עליו החפץ בטרם המשיך לרשות הרבים – יהיה פטור. משמע מדבריו, שכאשר החפץ נח בתוך שלושה טפחים מהארץ, יש דין של "ארעא סמיכתא" והחפץ נחשב כמנוח על הארץ (וממילא מנוח על מקום ד' על ד'), ולכן חייב, ואילו כשנח על גבי דבר שנמצא מעל שלושה טפחים מן הארץ, אין זו הנחה על גבי מקום ד' על ד', ולכן פטור. אם כן מפורש בדברי הרמב"ם, שכדי להתחייב צריך ברשות היחיד הנחה על גבי מקום ד' על ד'.

אם נבאר ברמב"ם כפי שתירצנו בדרך הראשונה בשיטת הר"ן, כלומר – שדווקא אדם צריך מקום ד' על ד' כי הוא חשוב ונייד מעצמו, ונאמר שלזה התכוון הרמב"ם כשאמר שצריך מקום ד' על ד', וכשדיבר על שאר הדברים שכן בטלים לרשות היחיד לא הצריך מקום ד' על ד' – עדיין ייקשה לנו מהלכה זו, שבה הרמב"ם אומר שאם נח החפץ על גבי "משהו" שהוא מעל שלושה טפחים אין זו הנחה שמחייבת – שהרי "משהו" באופן פשוט כולל גם חפצים "סתם", ומשמע אם כן שהם לא בטלים לרשות היחיד.

אך ניתן להסביר ברמב"ם כדרך השניה בדעת הר"ן, שדווקא במקרה של קנה נעוץ ברשות היחיד לא צריך מקום ד' על ד', כי הקנה הנעוץ הוא ככלי בעל בסיס כנ"ל, וממילא יש כאן מקום ד' על ד' ולכן במקרה זה חייב הרמב"ם. כמו כן, מובן מאוד מה שבפתח דבריו בנושא²¹ הצריך הרמב"ם מקום ד' על ד' תמיד, בין בהנחה ובין בעקירה, בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד. ובדין חפץ העובר מרשות רבים לרשות רבים דרך "משהו" ברשות יחיד – הרמב"ם דיבר על שאר המקרים, שבהם ה"משהו" אינו מחובר לקרקע, ולכן פטור אם נח על גבי משהו גבוה משלושה טפחים, כי לא היתה זו הנחה על גבי מקום ד' על ד'²².

הפרי מגדים²² מתרץ את הרמב"ם באופן אחר. לדבריו, הרמב"ם סובר באמת שגם עקירה וגם הנחה, בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, צריכות להיות על גבי מקום של ד' על ד', כמו שמשמע בפשטות הן מלשון הרמב"ם בפתיחת הנושא והן מפסיקתו בעניין חפץ שנח בדרכו על "משהו" האומרת שגם הנחה ברשות היחיד צריכה להיות על גבי מקום ד' על ד'. ומסביר הפמ"ג, שכאשר הרמב"ם דן על קנה נעוץ הוא מדבר על קנה שיש בגודלו ד' על ד'. לפי זה נאמר, שבאותה הלכה בא הרמב"ם לחדש את הדין שרשות היחיד עולה עד לרקיע, וכלל לא היה בכוונתו להתייחס לדין של מקום ד' על ד' (והיה ברור לו כי מדובר בקנה שגודלו ד' על ד', כפי שכבר אמר בתחילת העניין).

על פי זה יש להסביר את הגמרא בדף ז' באופן אחר מהמוסבר עד עתה: הגמרא שם מביאה את דברי רב חסדא, שמחדש את הדין שרשות היחיד עולה עד לרקיע, ואינו מדבר כלל לגבי דין מקום ד' על ד'. מתלבטת הגמרא שם אם זו דעת רבי בלבד, ורק הוא סובר שרשות היחיד עולה עד לרקיע, ואומר אביי שברשות היחיד "כ"ע [=כולי עלמא] לא פליגי²³, כלומר לכל הדעות עולה

²⁰ כלשון הרמב"ם שם.

²¹ הר"י מיגאש בתשובותיו אומר כדברי הר"ן, ולכן נוח לומר שגם הרמב"ם שהיה תלמידו סובר כך.

²² בספרו ראש יוסף דף ז': סוף ד"ה "גופא אמר רב חסדא" (מהמילים "ולשון הרמב"ם ז"ל").

²³ דף ז' :

רשות היחיד עד לרקיע (וכלל לא מדובר בעניין מקום ד' על ד'). היה ברור לרב חסדא שהקנה עליו הוא מדבר הינו קנה בגודל ד' על ד', כמו שאמרה הגמרא בפשיטות בדף ד'24.

²⁴ נראה כי רבנו חננאל (דף ח'). על הסוגיה בדף ז' מסביר כך את הסוגיה, כי כשהוא מביא את דברי אביו "כ"ע לא פליגי" הוא מוסיף "דרה"י עולה עד לרקיע", משמע שלדעתו כל הסוגיה דיברה רק לגבי הדין של 'רשות היחיד עולה עד לרקיע' וכלל לא לגבי מקום ד' על ד'.